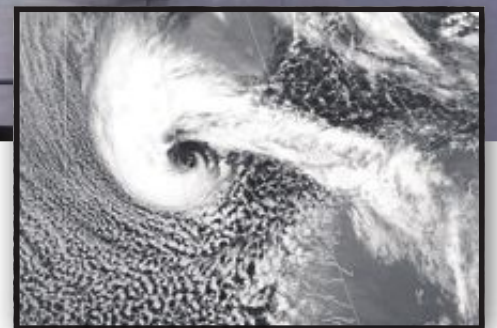

–Når du ser den svarte veggen av skyer kommer mot deg, er det ofte for seint

MOTORSTOPP: Kystvaktskipet KV «Sortland» sleper den russisk tråleren «Cevryba 1» som fikk motorhavari og drev hjelpeløst rundt under en arktisk orkan utenfor Lofoten i mars 2016.

FOTO: KYSTVAKTEN

DØDSSTORM: Et polart lavtrykk minner om en tropisk storm i formen. Den kan være like intens, men værssystemet er mye mindre og varer kortere. Satellittbildet viser et polart lavtrykk fra april i 2007.

FOTO: GUNNAR NOER/MET.NO

FORSKER PÅ DØDSSTORMENE

DK EKSTREMVÆR

De «arktiske orkanene» som herjer norskysten har tatt hundrevis av liv. Nå vil klimaforskerne lære mer om ekstremværet.

**Tekst: ØISTEIN NORUM
MONSEN**

onm@dagbladet.no

Nå starter høysesongen for «arktiske orkaner». Intense stormsystemer som oppstår like plutselig som de forsvinner.

– Det er vanlig med 10-15 slike stormer i løpet av en vinter, sier Erik Kolstad, som er klimaforsker ved Uni Research og Bjerknes-senteret i Bergen.

– En arktisk orkan er ikke egentlig en orkan, men den har felles trekk med tropiske orkaner. Beg-

ge stormene henter energien sin fra havet. Langs kysten er værphenomenet kjent som polare lavtrykk, sier Erik Kolstad.

Haglbyger oppstår i forbindelse med tordenvær som er vanlig i polare lavtrykk. Ferdende på havet kan bli bombardert av isklumper i høy hastighet.

– Faren er at polare lavtrykk oppstår plutselig. Når du ser den svarte veggen av skyer kommer mot deg, er det ofte for seint, sier Kolstad.

Tragedie

53 norske fangstskuter fra Troms og Sunnmøre var i 1952 i Vestisen da en brutal storm rammet flåten.

De forsøkte å finne ly bak isfjell, men den hensynsløse vinden malte isen i biter. Sju skuter og 79 mann ble tatt av havet i den ulykksalige påsken.

I dag vet man at det var en arktisk orkan, skriver avisa Nordlys.

– Tidligere så hadde man ingen indikasjon på når stormene kom

til å oppstå og mange langs kysten som ble overrasket av dette værphenomenet har dødd, sier Erik Kolstad.

Nordlys omtaler også saken da brødrene Iwan og Harald Figenschou som i 2001 befant seg på yttersiden av Nordkvaløya med sjarken «Varg». Været var godt, men brått raste et polart lavtrykk inn og båten ble tippet rundt.

Da Harald kom til hektene igjen oppdaget han at styrhusveggen var knust og båten drev mot en bergvegg. Brødrene forlot sjarken i overlevelsesdrakter, men de voldsomme bølgene slapp ikke jerngrepet. Det var det siste Harald Figenschou så til sin bror.

Hobby: Redde liv

Takket være kystens redningsmenn er det også hendelser som ender godt.

Geir Aslaksen er skipper for Redningsselskapet med base i Alta i Finnmark. Hans hobby er å redde folk. Arktiske orkaner er noen han kjenner godt til.

I 2015 ble han kalt ut da et par ble utsatt for det skumle værphenomenet. Kjærestene hadde tatt i land på en holme, men da vinden kom, sleit fortøyninga seg.

– Gutten svømte etter båten, men fikk ikke start på den. Jenta så ikke mer til han. Hun fikk tilkalt hjelp og gleden var stor da vi ankom. I sånne situasjoner er det sekunder som teller, sier Aslaksen

Kystvakta kjenner også godt fenomenet.

– Det er sterke stormer som dukker opp i løpet av 30 minutter og varer noen timer. Det er nok farligst for seilbåter. Med full seilføring, kan båten kantre, sier

skipper Endre Barane som har seilt på Barentshavet i seks år.

Ifølge skipperen er det ikke bare på havet slike stormer overrasker båtfolket.

– Vi opplevde en tilsvarende storm i Hardangerfjorden. Vinden kom ned fra Folgefonna og møtte det varmere vannet i fjorden. Slike fallvinder kan ha vedvarende vindstyrke på 120-130 kilometer i timen, sier Endre Baran.

Satellittbilder

– Det er temperaturforskjellen mellom den kalde luften og det varmere havet gir energi til stormene. Jo større forskjell på temperatur, jo sterke blir stormen, sier Kolstad.

Erik Kolstad mener meteorologene de siste årene har blitt bedre på å varsle polare lavtrykk. Grunnen er tilgangen på satellittbilder og at værvarslerne kan følge med på når de intense stormene dannes. Likevel blir det ofte varslet feil og Kolstad er involvert i flere forskningsprosjekt med fokus på å forbedre varslingen.

«VELDIG MANGE LANGS KYSTEN SOM BLE OVERRASKET AV DETTE VÆRFENOMENET HAR DØDD»